

Саюн А.О., к.е.н., доц., Щур К.А., магістр

Київський національний університет технологій та дизайну

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ, ЯК ОДИН ІЗ ЕЛЕМЕНТІВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У статті визначено два концептуальних підходи до оцінки інвестиційної привабливості підприємства: за інформацією фінансової звітності про результати діяльності об'єкта інвестування в минулих і поточному періодах та за інформацією про теперішню вартість очікуваних грошових потоків у майбутніх періодах. Визначено основну мету інституціонального інвестора, яка полягає у отриманні інвестиційного доходу від результатів ведення ефективної господарської діяльності об'єктом інвестування. Обґрунтовано доречність застосування бухгалтерського підходу до оцінки інвестиційної привабливості підприємства, заснованого на аналізі інформації звіту про фінансовий стан об'єкту інвестування. Запропоновано методiku оцінки інвестиційної привабливості підприємства на основі коефіцієнтного аналізу ключових показників фінансового стану підприємства в частині прибутковості і ділової активності, що розраховані за даними бухгалтерського балансу та інших форм фінансової звітності.

Ключові слова: об'єкт інвестування; інвестиційна привабливість; фінансові коефіцієнти; прибутковість; ділова активність.

Sayun A.O., Shchur K.A.

Kyiv National University of Technologies and Design

IMPROVEMENT OF CAPITAL INVESTMENT ACCOUNTING AS ONE OF THE ELEMENTS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE

Abstract. In the article, modern methodological approaches to assessing the investment attractiveness of the enterprise have been revealed. Established that the world of theory and practice is recommended to assess the enterprise investment attractiveness from the standpoint of two conceptually opposite approaches: according to "historical" information of financial statements and on the present value of expected cash flows information in future periods. Detected that in scientific publications financial position key indicators analysis is recognized the most popular approach to the enterprises' investment attractiveness analysis. One of the information sources for such analysis is the enterprise balance sheet. The main goal of the institutional investor, which is to obtain investment income from the results of conducting effective economic activity by the object of investment, has been defined. The relevance of applying an accounting approach to the assessment of investment attractiveness based on the investment object financial position information analysis has been justified. The evaluation technique of the enterprise investment attractiveness, based on coefficient analysis financial position key indicators of the company in terms of profitability and business activity, calculated according to the balance sheet and other forms of financial statements, has been proposed. To evaluate the performance of an investment object in past periods and its current status, techniques of coefficient and horizontal analysis of key indicators of profitability and business activity are used. Proposed procedure coefficient analysis investment attractiveness of the entity according to the balance sheet information makes it possible to define trends in the formation of its profitability and business activity, assess the company's managerial staff competence regarding the effective use of financial resources provided by suppliers of financial capital. Key financial ratios, disclosing information on the investment attractiveness of an entity through profitability and business activity are classified as: return on investment ratio (roi), return on equity ratio (roe), return on assets ratio (roA), fixed assets turnover rate, accounts receivable turnover rate, inventories turnover rate, equity turnover rate, assets turnover rate.

Keywords: *investment object; investment attractiveness; financial ratios; profitability; business activity.*

Вступ. Дослідження у сфері оцінки інвестиційної привабливості підприємств здійснюються вже тривалий час. оскільки економічні інтереси інвесторів знаходяться в межах оцінки ризику і доходності об'єкту інвестування, а також його здатності генерувати прибуток і сплачувати дивіденди, застосовуються різні підходи до оцінювання інвестиційної привабливості підприємств. загалом оцінку інвестиційної привабливості підприємства рекомендується проводити з позиції двох концептуально різних підходів. За першим підходом оцінка інвестиційної привабливості підприємства ґрунтується на аналізі фінансових показників його діяльності. у межах першого підходу результати оцінки фінансових коефіцієнтів, вибраних відповідно до певної методики, як правило, зводяться у інтегральний показник, що виступає як критерій визначення інвестиційної привабливості, за другим підходом оцінка інвестиційної привабливості підприємства зумовлюється показниками недооцінки вартості його цінних паперів. у межах другого підходу інвестор базується на результатах оцінки очікуваних грошових потоків, у такий спосіб прогнозується інвестиційна вартість підприємства та порівнюється з ціною акцій, встановленою ринком, чим більше інвестиційна вартість, оцінена інвестором, перевищує ринкову, тим більш інвестиційно привабливим вважається об'єкт оцінки. Вочевидь, що від правильно вибраного підходу до аналізу інвестиційної привабливості підприємства будуть залежати позитивні результати рішення інвестора про надання фінансових ресурсів суб'єкту господарювання. тому проблема вибору підходу до оцінки інвестиційної привабливості підприємства дедалі набуває актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам бухгалтерського обліку і аналізу ефективності використання капітальних інвестицій присвячена значна кількість наукових робіт різних вчених-економістів як зарубіжних, так і вітчизняних. У цьому напрямі працювали багато відомих представників бухгалтерської науки, починаючи з Н.А. Блатова, Н.Г. Вейцмана, А.П. Рудановського і І.Ф. Шерра та інших класиків бухгалтерського обліку. У радянський період у цьому напрямі працювали І. Брончевко, Н.М. Зеленкова, А.П. Кононова та інші. Серед сучасних вчених, у працях яких вивчаються питання обліку і аналізу фінансування основного капіталу, слід виділити таких авторів, як Я.Д. Крупка, С.В. Рилєєв, М.Г. Чумаченко та інші. Крім того, представляють певний інтерес дослідження зарубіжних авторів, таких як М.Р. Метьюс, М.Х.Б. Перера, Е.С. Хендриксен, М.Ф. Ван Бреда. Особливого значення в сучасному бухгалтерському обліку починають приділяти використанню математичних моделей, які дозволяють встановити зв'язок результатів, представлених у формі бухгалтерських звітів, з початковими даними первинного обліку.

Постановка завдання. полягає в побудові моделей і обґрунтуванні на їх основі методичних рішень з організації і функціонування системи бухгалтерського обліку капітальних інвестицій.

У сучасній бухгалтерській науці, на жаль, саме теоретичне обґрунтування обліку капітальних інвестицій є недосконало дослідженим. Така ситуація, перш за все, пояснюється сумбурністю нашого законодавства і його нестабільністю, що створює додаткові труднощі бухгалтерам – практикам, а також додаткові варіанти його недотримання.

Результати досліджень. Оцінюючи процес придбання необоротних активів, існуючі невизначеності щодо відображення таких операцій в обліку та звітності. Подібні неточності є наслідком того, що в законодавчих і нормативних актах з регулювання

бухгалтерського обліку немає чіткого визначення поняття «інвестиції», а отже і їх класифікаційних ознак, що дозволяють розмежовувати різні види інвестицій [1].

Доцільність визнання інвестицій, як активу підприємства, у вітчизняному фінансовому обліку підкреслюється визначенням фінансових інвестицій, яке міститься у Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку (надалі П(С)БО) 2 «Баланс», а саме – активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора [2].

Проте, слід відмітити, що поняття раніше застосовуваного терміну «капітальні вкладення» є близьким за суттю, але не ідентичним з поняттям капітальних інвестицій. Сутність самого поняття інвестицій визначено Законом України Про інвестиційну діяльність [3], згідно якого під інвестиціями визнаються всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект. Для цілей бухгалтерського обліку інвестицій, дане визначення є неоднозначним, оскільки є незрозумілим, що відноситься до інвестицій: чи процес створення активу – а це витрати, чи ж сам актив. Таку неоднозначність слід пояснити тим, що в Балансі підприємства відображаються на певну дату його активи. А активи, відповідно до згаданого П(С)БО 2 – це ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до надходження економічних вигод у майбутньому. Знову ж таки, сутність поняття «ресурсу» в стандартах не визначено, а таке поняття містить декілька визначень, у тому числі і як сумарне напрацювання виробу з початку його експлуатації чи поновлення експлуатації після ремонту певного виду до переходу в граничний стан [4]. Таким чином, в П(С)БО визначення терміну активу не конкретизоване, а поняття інвестицій – відсутнє. Проте використовуються терміни фінансових та капітальних інвестицій.

Незрозумілою є позиція розробників П(С)БО і стосовно діючої назви статті балансу «Незавершене будівництво», що відображає вартість незавершених капітальних інвестицій у будівництво, створення, виготовлення, реконструкцію, модернізацію, придбання необоротних активів (включаючи необоротні матеріальні активи, призначені для заміни діючих, і устаткування для монтажу), що здійснюються підприємством, а також авансові платежі для фінансування капітального будівництва. З назви статті балансу та її наповнення стає незрозумілим таке поєднання.

Оскільки, витрати підприємства відображають господарські процеси і в балансі підприємства показуються лише в незавершеному виробництві (р.120) або будівництві (р.20), то П(С)БО 2 свідчить про те, що капітальні інвестиції, облік яких ведеться на рахунку 15, зводяться до статті, яка має назву «Незавершене будівництво». Це призводить до більш суттєвого спотворення як економічних термінів так і принципів бухгалтерського обліку.

Класифікуючи інвестиції, російські вчені М.І. Кніш, Б.А. Перекатов, Ю.П. Тютіков виділяли такі форми інвестицій: інвестиції у фізичні активи; інвестиції у грошові активи; інвестиції у нематеріальні активи [5, с. 7].

Г.В. Кравчук досліджуючи сутність капітальних інвестицій відмічає, що це вкладення в основні засоби виробничого і невиробничого призначення [6, с. 22].

Досліджуючи питання капітальних інвестицій С.В. Рилєєв [7] пропонує авторське визначення капітальних інвестицій, для внесення до П(С)БО, що передбачає активи, які утримуються підприємством в результаті понесення витрат на придбання або створення матеріальних і нематеріальних необоротних активів, які не використовуються в операційній і фінансовій діяльності, з метою зростання економічної вигоди у майбутньому.

Наведене визначення є ще більш недосконалим, оскільки зовсім не зрозумілим є обмеження використання операційною чи фінансовою діяльністю (не згадується про інвестиційну діяльність) та тривалістю обмеження такого використання.

Діюче, на сьогодні, податкове законодавство України [8] капітальні інвестиції, визначає як господарську операцію, що передбачає придбання будинків, споруд інших об'єктів нерухомої власності інших фондів та нематеріальних активів, які підлягають амортизації.

Таке визначення не може використовуватися при складанні фінансової звітності, оскільки в ній відображається результат господарських операцій (активи, зобов'язання, прибуток), а не сам процес їх здійснення.

Мета застосування терміну «капітальні інвестиції» в податковому законодавстві полягає лише в визначенні вартості необоротних активів для нарахування амортизації з застосуванням специфічних методів розрахунку амортизаційних відрахувань.

Якщо ж розглядати фінансовий облік, то відповідно до Інструкції з застосування Плану рахунків, рахунок 15 «Капітальні інвестиції» виконує дві основні функції: калькуляційну функцію визначення собівартості (інвентарної вартості) необоротного активу; функцію розмежування процесу надходження та введення в експлуатацію необоротних активів.

У разі створення, так званого в П(С)БО 31 [9] кваліфікаційного активу, що обов'язково потребує суттєвого часу для його створення, то безумовно є доцільним застосування калькуляційного рахунку. Але навіть його застосування, дозволяє формувати не собівартість активу, а лише вартість, що підлягає амортизації (з вирахуванням ліквідаційної вартості). Це пояснюється тим, що в собівартість не включаються адміністративні витрати, а також можливі інші неоцінені привілеї (особисті зв'язки, кадровий потенціал, територіальне розташування тощо).

Друга функція забезпечує лише покращення контролю за нарахуванням амортизації, з моменту введення в експлуатацію необоротного активу, тобто з моменту відображення їх на відповідних рахунках бухгалтерського обліку (10 «Основні засоби», 11 «Інші необоротні матеріальні активи», 12 «Нематеріальні активи», 16 «Довгострокові біологічні активи»).

Розглядаючи функціональне призначення рахунку 15 "Капітальні інвестиції", слід відмітити, що його застосування не дозволяє: визначати повну собівартість отриманих, придбаних, виготовлених об'єктів необоротних активів; здійснювати контроль за простим або розширеним відтворенням виробництва, оскільки не застосовують формування амортизаційного фонду; визначати вартість об'єктів, що надходять за різними каналами, так як не відображає безоплатне надходження, внески до статутного капіталу, виявлені лишки при інвентаризації.

Вважаємо більш доцільним вживати термін «капітальні вкладення», а в балансі відображати як «незавершені капітальні вкладення» (р.020). Таким чином, буде забезпечена взаємодія понять: інвестиції – поняття зовнішнє, що передбачає фінансовий або у вигляді інших активів потік, який надходить на підприємство з зовнішніх джерел і завдяки цьому приносить дохід інвестору; а капітальні вкладення – внутрішнє поняття формування структури активів, які можуть здійснюватися як за рахунок зовнішніх джерел – інвестицій, позик, кредитів так і за рахунок внутрішніх – власних оборотних засобів, джерелом поповнення яких є прибуток.

У такому випадку, капітальні вкладення складатимуть відокремлену частину реалізації довгострокових інвестицій, що направляються на придбання довгострокових виробничих або інших активів.

Отже, можна зробити висновок, що застосування поняття капітальні вкладення більш гармонійно посяде в контексті бухгалтерського обліку, з погляду обліку і

розподілу засобів підприємства усередині господарської діяльності підприємства (зміна внутрішньої структури активу балансу).

Оцінюючи значимість застосування рахунку 15 «Капітальні інвестиції», важливим є і те, що для цілей управлінського обліку, обороти по даному рахунку не дозволяють визначити ефективність необоротних активів, які реалізовані до повного нарахування амортизації. Як уже зазначалося, це пояснюється відсутністю інформації про повну собівартість активу, оскільки не розподіляються адміністративні витрати.

Я.Д. Крупка в своєму дисертаційному дослідженні звертає увагу на вираховування адміністративних та інших загальногосподарських витрат і пропонує за можливе капіталізувати лише окремі види адміністративних витрат, що безпосередньо стосуються придбання або будівництва необоротних активів [13, с. 196–200]. Але запропонований ним підхід, базується на уточненні видів адміністративних витрат, які в більшості випадків носять дискусійний характер і ручне їх регулювання не вирішить проблеми. Обґрунтовуючи доцільність визначення повної собівартості необоротних активів, цілком доцільним є посилення ним на відомих зарубіжних вчених Е.С. Хендріксена і М.Ф. Ван Бреду, що обґрунтовують три основні підходи до вирішення даного питання:

1. Адміністративні накладні витрати до собівартості капітальних інвестицій і самостійно зведених об'єктів основних засобів не включаються, оскільки їх списання на вартість введених об'єктів приведе до переоцінки (завищення) чистого прибутку поточного періоду;

2. До первісної вартості новостворених об'єктів відносять лише приріст накладних витрат, що безпосередньо обґрунтовують здійснення додаткових витрат в період будівництва об'єкту.

3. До собівартості власного будівництва (з врахуванням методу нормативного калькулювання) включається певна частина загальних накладних витрат. Це відповідає методу обліку повних витрат. Сума накладних витрат, що списується на капітальні інвестиції, вважають прихильники даного методу, являє собою частку початкової вартості фактично наданих послуг капітального характеру. Капіталізація таких накладних витрат у даному випадку є логічно виправданою, оскільки вони входять у вартість придбання майбутніх вигод. Якщо наслідком майбутньої вигоди є збільшення доходів або зниження витрат, то вважається, що капіталізація забезпечує більш адекватну відповідність доходів і витрат в майбутніх звітних періодах і обґрунтовану оцінку чистого прибутку основної діяльності під час здійснення будівництва [9].

Досить дискусійним є обґрунтування першого підходу, оскільки можливість віднесення фактичних адміністративних витрат, що пов'язані з придбанням, будівництвом необоротних активів до фінансових результатів періоду їх здійснення – зумовлює аналогічне викривлення чистого прибутку, але в сторону заниження. Ще суттєвішого викривлення зазнають фінансові результати від реалізації об'єктів цих активів, що призводить до спотворення інформації при прийнятті рішення про відчуження необоротних активів, яке повинно прийматися загальними зборами.

Висновки. Таким чином, при формуванні собівартості необоротних активів більш доцільним є вживання терміну «капітальні вкладення», а в балансі необхідно їх відображати як «незавершені капітальні вкладення» (р.020).

Варіанти капіталізації адміністративних витрат, так і їх списання на фінансові результати періоду містять протилежності і не вирішують суть проблеми, яка виникає не у всіх випадках придбання необоротних активів. В першу чергу, це не відноситься до необоротних активів, що придбані у постачальників і не потребують монтажу. Викривлення фінансових результатів виникатиме за обох варіантів обліку формування собівартості необоротних активів.

Список використаної літератури

1. Метьюс М. Р. Теория бухгалтерського учета / М. Р. Метьюс, М. Х. Б. Перера; пер. с англ. – М.: ЮНИТИ, 2018. – 455 с.
2. Про затвердження Положень (стандартів) бухгалтерського обліку: Наказ Мінфіну України від 31.03.1999 N 87, зі змінами і доповненнями.
3. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 N 1560-ХІІ зі змінами і доповненнями.
4. Идрисов А. Б. Стратегическое планирование и анализ эффективности инвестиций / А. Б. Идрисов, С. В. Картышев, А. В. Постиков. – М.: ИНФРА, 2018 – 245 с.
5. Рилєєв С. В. Облік і аналіз реальних інвестицій підприємств: управлінський аспект: Дис. ... к.е.н. 08.06.04 / С. В. Рилєєв; Київ. нац. торг.- екон. ун-т. – К., 2016.
6. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України №283/97-ВР (з наступними змінами і доповненнями 24.10.2019).
7. Бондар М. І. Основні види інвестицій та їх роль у відтворенні економіки / М. І. Бондар // Зб. наук. праць КНЕУ. – 2018. – Вип. 8. – С. 27–32.
8. Зятковська Л. І. Фінансування інвестицій екологічного спрямування / Л. І. Зятковська // Фінанси України. – 2017. – № 11. – С. 98–103.
9. Мощенський С. Г. Аналітична інтерпретація інформації бухгалтерського балансу для прийняття рішень інвесторами / С. Г. Мощенський // Бізнес-навігатор. – 2019. – № 2 (51). – С. 166–170.